ЧЎҚИНТИРГАН ОТА ЁКИ МАФИЯ САРДОРИ

МАРИО ПЬЮЗО

ЧЎҚИНТИРГАН ОТА ЁКИ МАФИЯ САРДОРИ

Роман

«ШАРҚ» НАШРИЁТ-МАТБАА КОНЦЕРНИ
БОШ ТАҲРИРИЯТИ
ТОШКЕНТ - 2000

Ч-97 Р у с т и л и д а н Турсунбой АДАШБОЕВ
ва Мухаммаджон ЎРИНБОЕВ т а р ж и м а с и

Пьюзо, Марио.
Чўқинтирган ота ёки мафия сардори: Роман//Рус тилидан Т. Адашбоев, М. Ўринбоев тарж./— Т.: «Шарқ», 2000.- 384 б.

Америкалик машхур адиб Марио Пьюзонинг «Чўқинтирган ота» ёки «Мафия сардори» романи сиёсий асарларнинг классик намунаси сифатида маълум ва машҳур. Муаллиф мазкур китобида америкалик ҳамда сицилиялик мафиячиларнинг кирдикорларини, уларнинг сиёсий арбоблар, қонун ҳимоячилари билан алоқадарини тўла-тўкис очиб берган. Шу боисдан ҳам бу асар жаҳон миқёсида оммалашиб кетган ва кино санъаткорлари томонидан экранлаштирилган.

И(Амер)

МАРИО ПЬЮЗО

ЧЎҚИНТИРГАН ОТА ЁКИ МАФИЯ САРДОРИ

Роман

«Шарқ» нашриёт-матбаа концерни
Бош таҳририяти
Тошкент — 2000

Рассом *Х. Зиёхонов*
Муҳаррир *З. Мирзоҳакимова*
Бадиий муҳаррир *Ф. Башарова*
Техник муҳаррир *Л. Хижова*
Мусаҳҳих *Ю. Бизаатова*

Теришга берилди 06.07.2000. Босишга рухсат этилди 15. 09.2000. Бичими 84x108¹/₃₂ Петербург гарнитураси. Офсет босма. Шартли босма табоғи 20,16. Нашриёт ҳисоб табоғи 21,95. Адади 5000 дона. Буюртма № 802. Баҳоси шартнома асосида.

«Шарқ» нашриёт-матбаа концернининг босмахонаси,
700083, Тошкент шаҳри, «Буюк Турон» кўчаси, 41.

© «Шарқ» нашриёт-матбаа концерни
Бош таҳририяти, 2000

Ҳар қандай катта бойлик ортида
жиноят яширинган бўлади.

Бальзак

I
ҚИСМ

1-боб

Америго Бонасера Нью-Йорк шаҳар жиноий ишлар судининг учинчи бўлимида қизини ўлаеа қилиб калтаклаган ва бадном қилишга уринган кимсалар тегишли жазосини олиб адолат юзага чиқишини кутиб ўтирарди.

Салобатли, жиддий судья столи олдида турган икки ўсмирни худди ўз қўли билан таъзирини бериб қўймоқчидай қора мантияси енгларини шимарди. Унинг тунд қиёфасида такаббурона нафрат заҳир бўлиб, айни пайтда бу такаббурлик замирида қандайдир сунъийлик ҳам бор эди. Америго Бонасера гарчи гап нимадалигини тушуна олмаса ҳам, бу сунъийликни ич-ичидан ҳис этиб турарди.

— Ўта налид жиноятга қўл ургансанлар, — деди судья кескин.

Тўғри, ўйлади Америго Бонасера. Ҳақиқатан ҳам шундай. Ҳайвонлар, маҳлуқлар. Силлиқ сочлари чиройли қилиб тарошланган, йилтиллаб турган қиёфасида итоаткорлик ифодаси муҳрланган икки ўсмир товба қилгандай бошларини эгиб туришарди.

Судья давом этди:

— Худди ўрмондаги ҳайвонлар сингари иш тутгансанлар, бечора қизни бадном эта олмаганларинг сенларнинг бахтинг. Акс ҳолда ҳар бирингнинг бўйнингга йигирма йилни илиб, тўпиа-тўғри турмага жўнатардим. — У бир неча дақиқа жим қолди, сўнгра жиддий чимирилган қошлари остидан Америго Бонасеранинг қонсиз юзига қараб қўйди. Кейин яиада қаттиқроқ қовоқ солди-да, қаҳр-ғазабини зўрға босиб тургандай елка қисди-ю, хулоса чиқарди:

— Лекин ёшликларингни, ҳали номларингга ҳеч қандай доғ тушмаганини ва ота-оналаринг обрў-эътиборини ҳисобга олиб, шунингдек қонунимйзнинг адолатпарварлиги бизларни ўч олишга даъват этмаслигини ҳисобга олиб, хар бирингни уч йил муддатга қамоққа ҳукм қиламан. Шартли равишда.

Ҳар қандай оғир вазиятда ҳам ички кечинмаларшш сиртга чиқармаслик бўйича ҳосил қилинган қирқ йиллик кўникмагина мурдашуй Бонасеранинг қуйилиб келган норозилиги ва нафратини ичига -ютишга мажбур қилди. Унинг ёшгина, хушрўйгина қизи афти-ангори дабдала қилиниб, касалхонада ётипти, мана бу маҳлуқларга эса бемалол озодликда юришга рухсат берилди. Демак, Америго Бонасеранинг устидан ошкора масхарабозлик қилишди. Ана, чеҳраларидан нур ёғилиб турган ота-оналари суюкли ўғилларини ўртага олиб туришипти. Албатта улар хурсанд бўлишади-да! Ахир уларнинг кўнглидаги иш бўлди-да!

Бонасеранинг томоғига аччиқ бир нарса келиб туриб қолди, тишларини маҳкам босиб олган, оғзи аччйқ тупурги билан тўлганди. Бонасера кўкрак чўнтагидан оқ рўмолча олиб, лабларини артди. Анови икки ўсмир худди уни масҳара қилгандай ҳаёсизларча, сурбетларча кулиб унинг ёнидан ўтиб кетди. У томонга ҳатто қараб ҳам қўйишмади. Бонасера крахмалланган рўмолчасини лабига қаттиқроқ босиб, лом-лим демасдан уларии ўтказиб юборди.

Усмирлар кетидан уларнинг ота-оналари — икки аёл ва Бонасера ёшидаги, фақат туб америкаликларга хос кийинган икки эркак ўтиб кетди. Улар Бонасерага ҳижолат бўлиб, шу билан бирга қандайдир яширин такаббурлик ва тантана билан қараб қўйишди.

Америкада кечган бутун умри мобайнида Бонасера қонун ва тартиб-интизомнинг кучига ишониб келарди. Шунинг учун ҳам кўп нарсага эришди. Ҳозир ҳам, гарчи ваҳшиёна бир нафратдан ақли-идроки хира тортиб қолса ҳам, дарҳол қурол сотиб олиб анови икки маҳлуқни отиб ташлаш истаги ҳамма нарсадан устунлик қилаётганди. Бонасера ҳеч нарсага тушунолмай ҳайрон бўлиб қараб турган хотинига қаради ва:

— Бизни масхара қилиб, устимиздан кулишди, — деди.

У бир неча дақиқа жим қолди, сўнгра қанча харажат бўлиши ҳақида ўйлаб ўтирмасдан қатъий қарорга келиб қўшиб қўйди:

— Адолат излаб дон Корлеоне остонасига бош уриб бориш керак. Бошқа илож йўқ.

Лос-Анжелесдаги «люкс» меҳмонхоналардан бирида Жонни Фонтейн худди хотини кўзига чўп суқиб кетган одамдай устма-уст виски ичиб ўтирарди. У қизил диван-

да ағанаб ётиб, тўғридан тўғри шишанинг оғзидан ичар, тез-тез юзини иақирдаги майда муз парчалари солинган сувга чайқаб олар, вискининг тахир таъмини босиш учун симириб муздай сув хўпларди. Саҳарги тўртлар чамаси эди. Унинг маст хаёлида суюқоёқ хотини кириб келса, қандай қилиб боплаб таъзирини бериб қўйиш тўғрисидаги ўй-фикрлар кезарди. Хотини эса умуман қайтиб келармикин. Вақт ҳам эрта эди, бўлмаса биринчи хотинига қўнғироқ қилиб, қизчаларининг ҳол-аҳволини сўраб билиб қўйса ёмон бўлмасди. Айниқса, ишлари чаппасидан кета бошлагандан кейин нима учундир ўртоқларига қўнғироқ қилгиси келмай қолди. Бир пайтлар ўртоқларига саҳар соат тўртда қўнғироқ қилгудай бўлса, уларнинг боши осмонга етарди. Энди бўлса Жоннини хаёлларига ҳам келтиришмайди. Американинг энг машҳур кино юлдузлари ҳам шон-шуҳрат чўққиси томон дадил кўтарилаётган Жонни Фонтейндан омад юз ўгирганлигини юракларига жуда яқин олишган эди. Қизиқ...

У яна шишага ёпишди ва ниҳоят эшик қулфи очилгаиини эшитди. Кўк бинафшаранг кўзлари порлаб турган, фаришталарга хос қиёфаси, нозик сарвиқомат лобар хотини унинг олдига келиб тўхтамагунча Жонни шишани оғзидан олмади. Дунёдаги миллионлаган эркаклар Марго Эштоннинг чеҳрасига ошиқ эдилар. Экранлардаги бу чеҳрани бир бора кўриш учун сон-саноқсиз пул сарф қилишарди.

— Қаёқларда санқиб юрибсан? — сўради Жонни Фонтейн.

— Э, шунчаки баъзи бировларнинг қўйнида ётиб келдим, — деди Марго беиарволик билан.

Маргб мўлжални нотўғри олган эди. Жонни у ўйлаганчалик маст эмасди. Жонни столча устидан сакраб ўтди-да, хотинининг ёқасидан олди. Лекин хотинининг сеҳрли чеҳраси унга яқинлашганда қаҳр-ғазабидан асар ҳам қолмади, ҳаммаси бир зумда сўнди-қолди. Марго эркаланиб лабларини бурди ва бу гал ҳам янглишди. Жонни мушт тортиб юборди.

— Фақат юзимга урма, Жонни, ахир кинога тушяпман! — дея чийилларди у.

Мушт Маргонинг қаншарига бориб тегди. У йиқилди. Жонни унинг устига миниб олиб, елкаларига, биқинларига, қуёшда қорайган ипакдай юмшоқ думбаларига дўпполайверди. У Маргони бир пайтлар Нью-Йоркнинг «дўзах ошхонаси» деб аталган харобазорларида ҳеч кими йўқ кўчада қолган безори болаларни дўппослагандай

дўппосларди. У безори болаларни анчагина қаттиқ, лекин тишлари тушиб, қаншари пачақланмайдиган, яъни жиддий из қолмайдиган қилиб дўппрсларди.

Маргони ҳам аяди. Бошқача йўл тутолмасди ҳам. Марго эса унинг устидан ошкора куларди. Чалқанча ётиб олган, этаклари белидан юқори кўтарилган Марго Жонни эрмаклаб ҳи-ҳилаб куларди.

— Қани, келақол, Жонни, бўл тезроқ. Келақол энди. Ахир кўнглинг нима тусаётганини биламан-ку.

Жонни Фонтейни ўрнидан турди. Гўзаллигини ўқ ўтмас қалқон қилиб олган бу маҳлуқни ўлдирса ҳам озлик қилади. Марго юз тубан-ўгирилиб, сакраб турдида, худди ёш қизчалардай ирғишларкан:

— Ҳечам оғримади, ҳечам оғримади, — деди.

Сўнгра жозибали кўзларида мунг билан жиддий қўшимча қилди:

— Шўрпешона тентак, худди ёш болага ўхшайсан. Қорнимни қаттиқ эздинг. Эҳ, Жонни, бир умр сўлаги оқиб юрган бузоқлигингча қоласан. Сен севги ҳақида болаларга ўхшаб фикр юритасан. Одамлар ростдан ҳам бир пайтлар сен қўшиқларингда куйлаганингдек ишлар билан шуғулланяптилар, деб ўйлайсанми? — У бошини чайқади. — Вой бечора-ей. Хўп, омон бўл.

Марго ётоқхонага кириб кетди. Қулфнинг шиқирлагани эшитилди.

Жонни ерга ўтириб олиб, қўллари билан юзини беркитди. Алам ва хўрликдан кўнгли бузилиб кетди. Лекин у бекорга Нью-Йорк ҳаробазорларида балоғатга етмаганди. Бир пайтлар Голливуднинг қалин чангалзорларидан соғ-омон чиқишга ёрдам берган эски кўникма телефон дастасини кўтариб, аэропортга етиб олиш учун такси чақиришга мажбур қилди. Фақат бир одам уни қутқариб қолиши мумкин эди. Бунинг учун Нью-Йоркка, ўша одам олдига учиш керак. Жонни ҳозир жуда-жуда муҳтож бўлган куч-қудрат ва ақл-идрокни, ҳозирча ишонч илинжи милтиллаб турган меҳр-муҳаббатни яккаю ягона ўша одам тимсолида кўриб турарди. У Жоннининг чўқинтирган отаси дон Корлеоне эди.

Чеҳраси худди ўзи пиширган, бетига ун сепилган пўрсилдоқ италян нонларидай дум-думалоқ ва қип-қизил новвой Назорин хотинига, қизи — келинчак Катаринага ва новвойхона ишчиси Энцога қаҳр тўла нигоҳини қадади. Энцо ҳарбий асирлар кийимини кийиб олишга улгурган, яшил рангдаги ХА ҳарфлари ёзилган бойлоғич-

ни боғлаб олишни ҳам унутмаган эди. Ҳозир Губернаторлар оролида бўладиган кечки текширувга кеч қолишдан қўрқиб, безиллаб турарди. Ҳар куни чин ваъда эвазига америкалик хўжайинлар қўлида ишлаш учун рухсат бериладиган минглаб италиялик асирларга ўхшаб у хам бу мурувватдан махрум бўлиб қолишдан қўрқиб яшарди. Шунинг учун ҳам ҳозирги оддийгина нарса унинг учун жиддий иш бўлиб туюлаётганди.

— Ҳали менинг оиламни бадном қилмоқчи бўлдингми? — бақирди Назорин. — Менинг қизимга эсдалик қилиб совға тайёрлаб қўйдингми ҳали?

Урушнинг охири кўриниб қолди, буёғини тасаввур қилиш қийин эмас, — Америка кетимга бир тепади-ю, осонгина Сицилиядаги қишлоғимга жўнаб кетавераман думимни ушлатмай, деб ўйладингми?

Оёқлари калта, ғўлабирдан келгаи Энцо қўлини кўксига қўйиб йиғламокдан бери бўлиб, айни пайтда ўзини ҳам йўқотмасдан:

— Padrone, қизлар маъбудаси ҳаққи, қасам ичиб айтаманки, сизнинг яхшиликларингизга заррача ҳам хиёнат қилганим йўқ. Қизингизни чин юракдан самимий ҳурмат-эхтиром билан севаман. Худди шундай ҳурмат-эҳтиром билан уни менга қаллиқ қилиб беришингизни ўтиниб сўрайман. Тўғри, бундай нозик нарсани илтимос қилишга менинг ҳаққим йўқ. Лекин Италияга жўнатиб юборишса, мен Америкага икки дунёда ҳам қайтиб келолмаслигим мумкин. Катаринага ҳеч қачон уйланолмай қолишим мумкин.

Назориннинг хотини Филомена гапнинг лўндасини айтди-қўйди.

— Аҳмоқлик қилма, — деди у хўппа семиз эрига. — Нима қилиш кераклигини жуда яхши биласан. Энцоии ҳеч қаёққа кеткизмайсан. Лонг-Айленддаги қариндошларимизникига жўнатиб юбор, ҳозирча яшириниб турсин.

Катарина ҳўнграб йиғларди. Тўладан келган, лаби устида туклари бўртиб қолган Катарина мақтанарли даражада гўзал эмасди. Энцодек қулинг ўргилсин эрни қаёқдан ҳам топарди. Бошқа ким унинг сийналарини меҳр-муҳаббат билан эҳтиёт қилиб силаб-сийпалайди.

— Мана, деб Италияга кетвораман, ўшанда биласизлар! — деб бақирди у отасига. — Энцони олиб қолмасанглар, у билан қочиб кетаман.

Назорин унга қув кўзларини қадади. Қизи шўх эди. Энцо иссиқ нонларни саватларга жойлаштириш учун қизининг орқасидан қисилиб пештахта томон ўтмоқчи бўлган

пайтларда қизи унга суркаланганига кўп кўзи тушган эди. Тезда чорасини кўриш керак, худо кўрсатмасин, акс ҳолда, — Назориннинг хаёлига қўрқинчли ўйлар келди, — бу зумрашадан бошқа каттароқ ишларни ҳам кутиш мумкин. Энцони Америкада олиб қолиш, унга Америка фуқаролигини олиб бериш керак. Бу ишнинг уддасидан чиқадиган фақат бир одам бор. Бу одам «Чўқинтирган ота», дон Корлеонедир.

Бу уч кишининг ҳар бири ва бошқа жуда кўп кишилар мисс Констанция Корлеоненинг 1945 йил августининг сўнгги шанбасида бўладиган никоҳ тўйига олтин ҳарфлар билан ёзилган таклифномалар олдилар. Келиннинг отаси дон Вито Корлеоне гарчи ўзи ҳозир Лонг-Айленддаги катта алоҳида ҳовлида яшаса ҳам аввалги қўшнилари ва дўстларини эсдан чиқармаганди. Меҳмонлар ўша ерга тўпланишади ва албатта шоду хуррамлик кун бўйи давом этади. Тўйда кейинчалик одамлар эслаб юрадиган воқеалар кўп бўлади. Япония билан бўлаётган уруш тугади, фронтдаги ўғиллар ташвиши ҳам энди бу байрамга раҳна сололмайди. Тўй эса қувончу шодликларга эрк бериш учун зўр баҳона бўлади.

Шундай қилиб тўй бўдадиган шанба куни эрталабданоқ ўз иштироки билан оилавий тантанага файз қўшиш мақсадида Нью-Йорк шаҳридан дон Корлеоненниг дўстлари тўп-тўп бўлиб кела бошладилар. Уларнинг ҳар бири албатта тўйга совға билан, банкнот тўла қалин конверт билан келди. Чек йўқ эди. Конвертга солинган таклифнома совға қилган одамнинг кимлигидан ва унинг дон Корлеонени қай даражада ҳурмат қилишидан далолат берарди.

Дон Вито Корлеоне ҳар қандай одам ёрдам сўраб дадил мурожаат қила оладиган киши эди, ҳалигача бирои одам унинг ҳузуридан қуруқ қайтган ҳол бўлмаганди. У қуруқ ваъда бермас, дунёда ундан қудратлироқ, бойроқ одамлар ҳам борлиги, унинг қўли қисқалиги тўғрисидаги баҳоналарга йўл қўймасди. Бундай пайтларда у албатта сизнинг дўстингиз бўлиши шарт эмасди. Агар ёрдами учун миннатдорчилик билдиришингизнинг имконияти бўлмаса, бунинг ҳам аҳамияти йўқ эди. Фақат бир нарса — Сиз ўзингизни унинг дўсти деб аташингиз талаб қилинарди, холос. Ана шундагина дон Корлеоне ёрдам сўраб келган одам қанчалик қашшоқ ва юпун бўлмасин, унинг ғам-ташвишларини худди ўзининг ғам-ташвишларидек қабул қиларди. Бу ташвишнинг олдини олиш

учун унга ҳеч бир куч тўсқинлик қила олмасди. Хўш, бунинг эвазига нима талаб қилинарди? Дўстлик, «дон» фахрий унвони ва камдан-кам ҳолларда «чўқинтирган ота» дея қариндошларча самимий мурожаат талаб қилинарди, холос. Яна-чи? Бир шиша хонаки вино, унинг Рождество байрами дастурхонига махсус тайёрланган — лочира нон, бир сават мева каби арзимаган совғалар талаб қилинарди, холос. Буларнниг ҳаммаси моддий тўлов сифатида эмас, фақат ҳурмат-эҳтиром маъносида такдим этиларди. Табиийки, оддий инсонийлик талаб қилганидек, сиз ундан қарздор эканлигингизни ва вақти келганда унга қўлингиздан келганча хизмат қилишингиз кераклиги тўғрисидаги ваъдангизни оларди.

Ҳозир қизининг никоҳ тўйи ўтаётган ажойиб кунда дон Вито Корлеоне Лонг-Айлендда, денгиз соҳилида жойлашган қўрғонининг дарвозаси олдида меҳмонларни кутиб олаётганди. Уларнинг кўпчилиги оиласининг тинчлиги, тўқлиги учун дондан миннатдор эдилар ва бугунги оилавий байрамда уни ҳеч тортинмасдан «чўқинтирган ота» деб аташарди. Бу ердаги ҳамма одамлар, ҳатто бармен ва официантлар ҳам, доннинг ўз одамлари эдилар. Дўстлар таом тайёрлашар ва катта парк йўлакларига ёрқин безак занжирларини осишарди.

Меҳмоннинг ким бўлишидан қатъий назар, боймн ёки камбағалми, дунёнинг устунларидан бирими ёки оддийларнииг оддийсими дон Корлеоне ҳар бир кишини мамнуният билан қучоқ очиб кутиб олар, ҳеч кимни эътибордан қолдирмас эди. Меҳмонлар ҳам жўр овозда унинг фраки қуйиб қўйгандай ярашгани, танимаган одам дон Корлеоненинг ўзини куёв деб ўйлаши мумкинлиги тўғрисида мулозамат қилиб гапиришарди.

Уч ўғлидан икки нафари эшик олдида у билан ёнма-ён туриб меҳмон кутишарди. Улардан каттаси Сантинони отасидан бошқа ҳамма «Сонни» — «Ўғилча» деб атарди. Ўрта ёшдаги италянлар унга ғайрлиги келиб қарашар, ёшлар эса ҳавас қилишарди. У америкалик италянларнинг биринчи авлодига хос бўлмаган даражада новча, хўкиздай кучли эди. Қалин қўнғироқ сочлари уни янада новчароқ қилиб кўрсатарди. Қиёфаси ифодасиз эди. Юз тузилиши тўғри, лекин худди камон каби эгилган қалин лаблари шаҳватпарастлигидан дарак бериб турар, чуқурчаси бор жағи нима учундир мавҳумлик, бадахлоқ туйғуларни қўзғатарди.

Эрлари билан тўйхонага келган сонлари семиз, оғизлари катта-катта италян жувонлари ичида Сонни Корле-

онега карашма билан қараб-қараб қуйишаётганлари ҳам оз эмасди. Лекин бугун бу жувонлар беҳуда хомтама бўлишаётганди. Чунки хотини ва уч фарзанди тўйхонада эканлигига қарамасдан бугун Сонни Корлеоненинг режаси бошқача эди. У келинчакнинг энг яхши ва энг яхши кўрган дугонаси Люси Манчинидан кўзини узмасди. Келинчакнинг дугонаси ҳам буни жуда яхши биларди. Гулдор кўйлак кийиб, қалин қора сочларига янги очилган гуллардан гулчамбар тақиб олган Люси Манчини боғда стол ортида ўтирарди. Тўйга тайёргарлик кўрилган бутун ҳафта мобайнида у оқибатини ўйламасдан Соннига шўхлик қилиб юрди. Бугун эрталаб эса черков ибодатхонасида унинг қўлини қаттиқ қисиб қўйди. Ҳали турмушга чиқмаган қиз бундан ортиқчасига юраги бетламасди.

Сонни Корлеоне ҳеч қачон отасига тенглаша олмаслигини, отаси эришган нарсаларга эриша олмаслигининг Люси Манчини учун сариқ чақачалик аҳамияти йўқ эди. Аммо, Сонни Корлеоне кучли ва жасур-ку! Сахий ва кўнгилчанлиги ҳам ҳаммага маълум-ку! Тўғри, отаси каби вазмин, босиқ эмас, отасидан фарқли ўлароқ қизиққон. Шунинг оқибатида ноўрин ишлар қилиб қўйиши мумкин. Гарчи у отасининг яхши ёрдамчиси бўлса ҳам, дон Корлеоне уни ворис қилиб қолдиришига кўпчилик шубҳа билан қарарди.

Ўртанча ўғли Фредерико — одатда уни Фред ёки Фредо деб аташарди — ҳар бир италиялик орзу қиладиган йигит эди. Иззат-икромли, садоқатли, отасининг чизган чизиғидан чиқмайдиган Фредо ўттиз ёшга кирган бўлса ҳам ота-онаси билан бирга яшарди. Гарчи ота-онасига хос бўлган сифат белгилари — ўша қалин ва қўнғироқ соч, ўша қалин ва ҳиссиётли лабга эга бўлсада, яғриндор гавдаси тўлишиб кетганди. Доим қовоғини солиб юрадиган бу камгап йигит отасининг чинакам суянчиғи эди, ҳеч қачон унинг сўзини икки қилмасди, аёлларга айланишиб кўнгилсиз ҳодисаларга йўл қўймасди. Лекин ана шуларга қарамай, Фредо одамларни бошқариш учун зарур куч-қудратдан, оҳанграбодек эргаштира билиш қобилиятидан маҳрум эди. Шунинг учун унинг ҳам дон Корлеоненинг вориси бўлишига одамлар ишонишмасди.

Учинчи ўғил Майкл Корлеоне шу дамда отаси ва акаларининг олдида йўқ эди. У боғнинг олис бурчагидаги стол атрофида ўтирар, бироқ шу ерда ҳам ўзига қизиқувчи нигоҳлардан яширина олмаган эди.

Майкл Корлеоне дон ўғилларининг кенжаси ва қуд-

ратли отасининг хоҳиш-иродасини тан олмайдигани эди. Акаларидан фарқли ўлароқ юз тузилишидаги салобатлилик белгилари насиб этмаганди. Мўмдек қоп-қора сочлари акаларининкига ўхшаб қўнғироқ бўлмай, тўғри ва силлиқ эди. Унинг тиниқ, зайтун ранг баданига кўп қизлар ҳавас қилишар, умуман унинг хушбичимлиги, назокатлилиги ҳам қизларникидан қолишмасди. Дон кенжа ўғли ҳақиқий эркак бўлиб вояга етишишига шубҳаланиб, ташвишланган пайтлар ҳам бўлган эди. Лекин Майкл Корлеоне ўн етти ёш бўлганда отасининг ташвишлари ўринсиз эканлигини исбот қилганди.

Бугун ана шу учинчи ўғил отаси ва қадрдон оиласидан узоқлигини атайии таъкидламоқчи бўлгандай, боғнинг олис бурчагида эди. Майклнинг ёнида унинг севиклиси, гарчи ҳамма эшитган бўлса ҳам бугунга қадар ҳеч ким кўрмаган асл америкалик қиз ўтирарди. Майклга одоб ўргатишнинг зарурати йўқ эди. У севгилисини ҳамма билан, шу жумладан қариндош-уруғлари билан ҳам таништириб чиқди. Қиз уларда унчалик яхши таассурот қолдирмади. У озғин, оқ сариқдан келган, ёш бўлишига қарамасдан ўзини ўта эркин тутарди. Булардан ташқари аёл киши учун унинг қиёфасидаги лийраклик, ўйноқилик ҳам ортиқча эди. Исми ҳам қандайдир ғайри табиий, қулоққа ёқимсиз эшитилади: Кей Адамс. Қиз унинг ота-боболари Америкага бундан икки юз йил олдин келишиб, ўрнашиб қолганлиги ва Адамс бу жойдаги оддий фамилиялардан бири эканлигини айтиши мумкин эди. Бироқ бундан стол атрофида ўтирганларга нима фойда?

. Дон учинчи ўғилга мутлақо эътибор бермаётганлигини ҳамма сездқ. Урушгача Майкл Доннинг суюкли ўғли эди ва вақти келганда оилавий ишларни бошқаришни ҳеч иккиланмасдан унга топширишни отаси ўйлаб юрарди. Майкл худди отаси сингари куч-қудратга, ақл-идрокка — бир сўз билан айтганда одамлар ҳурмат қиладиган туғма қобилиятга эга эди. Лекин иккинчи жаҳон уруши бошланиб қолдию, Майкл Корлеоне отасининг хоҳиш-иродасига қарши кўнгилли бўлиб, денгизчи пиёдалар қўшинлари сафига жўнаб кетди.

Дон Қорлеоне кенжа ўғли унга бегона бўлган давлатга хизмат қилишини хоҳламас, ҳалок бўлишига эса мутлақо Йўл қўймоқчи эмасди. Врачларнинг томоғини мойлаб, ҳамма ишни ими-жимида тўғрилади. Эҳтиёткорлик чорасини кўриш учун кўп пул сарфлади. Бироқ, Майкл йигирма бир ёшга кириб қолган, ўз тақдирига ўзи хўжайин эди. У ҳарбий хизматга чақирилиб, жанг қилиш учун океан

ортига жўнаб кетди. Капитанлик лавозимигача кўтарилди, ҳарбий медаллар билан мукофотланди. 1944 йили «Лайф» журнали саҳифаларида унинг сурати ва кўрсатган жасоратлари ҳақидаги фоторепортаж босилиб чиқди. Танишларидан бири журнални дон Корлеонега кўрсатганда (оила аъзоларидан ҳеч бири унга журнални кўрсатишга журъат этолмаганди) дон менсимагандай қилиб:

— Бундай мўъжизаю кароматлар бегоналар учун кўрсатилади, — деди.

1945 йилнинг бошида оғир яралангандан кейин Майкл Корлеонени ҳарбий хизматдан бутунлай бўшатиб юборишди. Бу отасининг иши эканлиги, етти ухлаб унинг тушига ҳам кирмаганди. Уч ҳафта уйда дам олиб ётгандан кейин ҳеч ким билан маслаҳатлашиб ўтирмади-да, Ханновернинг Нью-Гемпишир шаҳарчасидаги Дортмуд дорилфунунига ўқишга кирди ва ота-онаси уйини тарк этди. Мана, энди эса синглисининг тўйини ўтказиш, шу билан биргаликда бўлғуси хотинини — худди ювилавериб асл рангини билиб бўлмайдиган ҳолга келган латтага ўхшаш рангпар америкалик ёшгина аёлни кўрсатиш учун яна шу уйга келгаиди.

Майкл Корлеоне тўйга келган обрў-эътиборли меҳмонлар ҳақида қизиқарли латифалар айтиб, Кей Адамсни зериктирмай ўтирарди. Бу тўпори одамларни кўриш Майклнинг ўзи учун ҳам қизиқарли эди. Кейнинг ҳар қандай янгиликка, ҳали ўзи билмаган нарсаларга ўчлиги Майклни доим мафтун этиб келарди. Хонаки вино қуйилган ёғоч бочка ёнида турган бир тўп одамлар Кейнинг эътиборини тортди. Майкл Америго Бонасерани, новвой Назоринни, Люка Бразини таниди. Кей ўзига хбс зийраклик, билан уларнинг уччаласи ҳам алланарсадан хафалигини сезди. Буни Майклга айтганда у кулимсиради:

— Бўлмасамчи. Улар илтимосчилар. Отам билан ёлғиз гаплашиш учун қулай пайт пойлашиб туришипти.

Хақиқатан ҳам уларнинг ҳар уччаласи дон Корлеонедан кўз узишмаётганини четдан туриб ҳам сезиш мумкин эди.

Хиёбон охиридаги тош тўшалган майдончанинг нариги томонига қора «шевроле» машина келиб тўхтаганда хонадон соҳиби дарвоза олдида ҳамон меҳмонларни кутиб олиш билан банд эди. Олдинги ўриндикда ўтирган икки киши дафтарчаларини олиб зудлик билан бошқа машиналарнинг номерларини ёза бошлади. Сонни отаси томон ўгирилиб:

— Полициядан келишган, — деди.

Дон Корлеоне елкасини қисди:

— У кўча менга қарамайди. Билгапини қилишсин.

Дон Корлеоие у одамларнинг кимлигини яхши биларди. Бекорга унинг энг яқин дўстлари ва энг обрў-эътиборли меҳмонлар ўз машиналарида келмасликлари тўғрисида огоҳлантириб қўйилмаганди. Дон Корлеоне хафа бўлмади. Жамият сени ҳар қадамда ҳақорат қилишини билсанг, доим бунга тайёр турсанг, энг кичкина одам ҳам катта куч-қудратга эгд бўлган одамдан қасос оладиган пайт албатта келади, деган ўй билан ўзини ўзи юпатиб, ҳақоратларга бардош бериши кераклигини у аллақачон тушуниб етганди. Ана шу оддий ҳақиқат донни ортиқча такаббурликдан сақлар, унга яқин кишилари беҳад қадрлайдиган камтарона ҳокисорлик ҳиелатларини бахш этарди.

Ана, уй ортидаги боғдан музика садолари эшитилди. Таклиф этилган меҳмонларнинг ҳаммаси тўпланди. Дон Корлеоне чақирилмаган меҳмонлар тўғрисидаги гапларга қўл силтади-да, икки ўғли ҳамроҳлигида тўй базмига йўл олди.

Катта боғ юзлаб одамлар билаи гавжум эди: бировлар гуллар билан безатилган тахта эстрадада рақс тушишар, бошқалар турли ширинликлар, хилма-хил таомлар, графинларга қуйилган хонаки винолар қўйилган узун столлар атрофида'ўтиришарди. Келинчак Конни Корлеоне ёш куёв, энг яқин ўртоғи, куёвжўралар ва дугоналари билан тўкин-сочин безатилган махсус сўричада тантанавор кайфиятда ўтирарди. Тўй қадим замонлардан бери Италияда давом этиб келаётган халқ удуми бўйича ўтаётганди. Гарчи бу келинчакка ёқмаса-да, у ён босишга мажбур бўлди, чунки у бунингсиз ҳам танлаган куёви туфайли отасини ранжитиб қўйган эди.

Куёв Карло Рицци фақат ота томонидан сицилиялик эди. Онаси Италиянинг шимолида туғилган эди. Унииг кулранг сочлари ҳамда кўм-кўк кўзлари ўғлида мужассам эди. Куёвнинг ота-оналари ҳозир Невадада яшашар, Карло эса қонунга зид арзимаган иш қилиб қўйганлиги туфайли Нью-Йоркка келиб қолганди. Бу ерда у Сонни Корлеоне билан учрашиб қолди ва Сонни орқали унинг синглиси билан танишди. Табиийки, дон Корлеоне дарҳол Невадага ишончли одамларини жўнатди. Улар полиция билан келишмовчилик Карлонинг ёшлик қилиб эҳтиётсизлик билан қурол ишлатгани натижасида рўй берганини хабар қилишди. Ташвиш қиладиган жиддий ҳеч

нарса йўқ эди, қоғозларни осонгина йўқ қилиш мумкин, кейин куёвтўра сутдай оппоқ бўлади-қолади. Ишончли кишилар шу билан биргаликда донга Невададаги қонуний қиморхоналар тўғрисида батафсил ахборотлар хам олиб келишди. Бу маълумотларни қизиқиш билан тинглаган дон ҳамон ўша қиморхоналар ҳақида ўйларди. Дон Корлеоне ютуқларининг сири шунда эдики, у ҳар қандай арзимаган нарсадан ўзига фойдали тегишли хулоса чиқара оларди.

Конни Корлеоне севги тўла кўзлари билан куёвига тикилиб тўймасди. Карло Рицци ёшлигидан ёрдамчи ишларга ёлланиб, саҳроларда ишлаганди. Очиқ осмон остидаги оғир жисмоний меҳнатдан унинг мускуллари бўртиб чиққан, устидаги фрак чокларидан сўкилиб кетай дерди. У қаллиғига тйнимсиз мулозамат қилар, тез-тез вино қуйиб берар, худди театр томошаларида иштирок этишаётгандай қаллиғига намойишкорона хушомадгўйлик қиларди. Айни пайтда, тасодифан кўзи тушиб қолгандай келинчакнинг ўнг елкасида осилиб турган қалин конвертлар солинган ҳамёнга қараб-қараб қўярди. Унда қанча пул борикин? Ўн мингми? Йигирма мингми! Карло Рицци беҳад хурсандлигиии зўрға-зўрға яшириб ўтирарди. Булар бошланиши, холос. Кимга куёв бўляпти денг — кирол насли-насабига мансуб бўлган одамларга. Энди улар хоҳлашса ҳам, хоҳлашмаса ҳам Карло ҳақида бош қотиришга, унга ғамхўрлик қилишга мажбур.

Меҳмонлар орасидаги қотмадан келган, сочлари силлиқ таралган олифта бир йигитнинг нигоҳи ҳам атлас ҳамёнда эди. Тарки одат амри маҳол деганларидай, Полли Гатто бу ёғлиқ нимтани ўғирлашнинг осонроқ йўлини қидирастганди. Худди болалар душман танкларини пўкак тўппонча билан мажақлашни орзу қилганлари каби рўёбга чиқмас хомхаёл сураётганлигини яхши билган Поли қиладиган иши йўқлигидан ўзини шу йўл билан овутарди. У рақс майдончаси томон қаради. Майдончада унинг устози бўлмиш, ёши анчага бориб қолган хўппа семиз Питер Клеменца ёш аёлларни гирдикапалак қилиб айлантирарди. Кўрииишидан баҳайбат ва қўпол бўлган Клеменца шундай енгил ва моҳирона рақс тушардики, томошабинлар уни қарсаклар билан олқишлашарди. Ёши бирмунча улғайиб қолган аёллар унинг тирсагидан ушлаб рақс тушишга таклиф қилишарди. Ёшроқлари эса ўзларини четга олиб, унга йўл беришар ва Клеменца рақс тушаётганда мандолинанинг оҳангига жўр бўлишиб, қарсак чалишарди. Ниҳоят, Клеменца ҳолдан тойиб, стулга ўтириб қол-

ди. Поли Гатто дарҳол унга бир стакан муздай қип-қизил вино тутди, терлаб кетгаН суяклари бўртиб чиққан юзини янги рўмолча билан артди.

— Бўлди, иш ҳам эсингдан чиқмасин, — деди Клеменца ғўлдираб. — Бор, бир айланиб келчи, ҳамма нарса жойидами?

Поли одамлар орасида кўздан ғойиб бўлди.

Тўрт музикачи томоғини ҳўллаб олишга кириб кетишди. Ёш раққослардан бири Нино Валенти улар қолдирган мандолинани олди-да, чап оёғини стулга тираб, қочиримли сицилианча қўшиқлардан бирини бошлаб юборди. Нино Валентининг чиройли чеҳраси тинимсиз ичкиликбозликдан сал шишинқираган эди, у ҳозир ҳам ичиб олганди. Нино Валенти кўзларини ўйнатиб қўшиқнинг қичиқлщ жойларини завқ-шавқ билан куйлар, аёллар белларини ушлаб. қийқиришар, эркаклар эса ҳар бир тўртликнинг охирига аҳиллик билан жўр бўлишарди.

Одоб-ахлоқ чегарасидан чиқмаслиги билан одамлар орасида мақолга айланиб кетган дон Корлеоне (унинг семиз бақалоқ хотини бунга мутлақо парво қилмасдан бошқалар билан теппа-тенг қичқирарди) аста уйга кириб кетди. Қулай пайтдан фойдаланган Сонни Корлеоне дарҳол келин-куёвлар даврасидан Люси Манчини ёнига келиб ўтирди. У ташвишланмаса ҳам бўларди: хотини ошхонада тўй пирогига сўнгги пардоз бериш ишлари билан банд эди. Сонни қизнинг қулоғига алланималар деб пичирлади, қиз ўрнидан турди. Сонни бироз кутиб турди-да, баъзи бир меҳмонлар билан бир-икки оғиз гаплашган бўлиб, одамлар орасидан ўтиб, қиз кетган томон юрди.

Уларни юзлаб кўзлар кузатиб турарди: келинчакнинг энг яқин дугонаси бўлган, гулдай очилган, коллежда ўтказган уч йил мобайнида бутунлай америкалашиб кетган Люси Манчини аллақачон «ўтмиши бор» қизга айланиб қолган эди. Узун пуштиранг кўйлагининг этакларини сал кўтариб олган Люси Манчини сохта-масъум табассум билан уйга кирди-да, ҳожатхонага олиб борадиган зинапоядан югуриб кетди. У эшик олдида қайта пайдо бўлганда юқоридаги майдончада Сонни Корлеоне ўзига имлаб турарди.

Томас Хейген дон Корлеоненинг бурчакдаги иш хонасининг ёпиқ деразасидан байрамона безатилган боғдаги ўйин-кулгини кузатиб турарди. Унинг орқасида девор бўйлаб чўзилган токчалар қонуншуносликка оид китоблар билан тўла эди. Хейген дон оиласида ишбоши бўлиб

хизмат қилар, ҳозир эса унга вақтинча consigliori, ёки маслаҳатчи вазифаси ҳам юкланган, шунинг учун у Корлеонелар оиласида мансаб масъулиятига кўра биринчи ўринда турарди. Улар дон билан биргаликда ушбу хонада жуда кўп чигал масалаларни ҳал этишганди. Мана ҳозир ҳам чўқинтирган ота меҳмонларни ёлғиз қолдириб, шу хона томон юрди. Хейген тушунди, тўй ўз йўлига, бугун ҳам ҳал қилинадиган анча-мунча ишлар бор. Дон ҳозир бу ерга киради. Сонни Люси Манчинининг қулоғига алланималар деб пичирлагандан кейин рўй берган воқеаларни Хейген кўриб турганди. Бу воқеани донга айтсамми-айтмасамми, деб пешонасини тириштирди. Йўқ, айтишга арзимайди. У ўгирилиб, дон билан танҳо суҳбатлашиш учун рухсат олганларнинг стол устида ётган рўйхатини қўлга олди. Хейген рўйхатни хонага кирган дон Корлеоненинг қўлига тутқазди.

Чўқинтирган ота:

— Бонасерани кейинроққа қолдир, — деди.

Хейген ойнаванд эшикни очиб, тўғри боғдаги илтимосчилар ҳамон атрофида тўпланиб турган вино бочкаси томон юрди. Бақалоқ новвой Назоринни имлаб чақирди.

Дон Корлеоне новвойни қучоқ очиб, дўстона кутиб олди. Улар болалик йилларини Италияда бирга ўтказишган, бирга улғайишган эди. Ҳар йили Пахса байрамида дон Корлеоненинг уйида катталиги араванинг ғилдирагидай келадиган янги пиширилган ватрушкалар, тухум сариғи суртилганидан олтиндай товланиб турадиган буғдой нонлар келтириларди. Рождество байрамида, дон Корлеоне туғилган кунларда дастурхонни безатадиган қатлама тортлар ва кремли сомсалар ҳам Назориннинг садоқатидан гувоҳлик бериб турарди. Камҳосил ёки серҳосил келишидан қатъий назар, ҳар йили Назорин узоқ ёшлик йилларида дон Корлеоне томонидан ташкил этилган новвойлар касаба уюшмасига аъзолик бадалларини кечикмасдан, ўз вақтида тўлаб келарди. Буларнинг эвазига ҳеч қачон ҳеч нарса сўрамаганди. Хуллас, садоқатли дўстлиги туфайли эришган ҳақ-ҳуқуқини талаб қиладиган ва дон Корлеоне унинг илтимосини қондирадиган пайт келган эди.

Мезбон новвойни қимматбаҳо италян сигаретаси билан сийлади, қаҳрабодай тиниқ вино билан меҳмон қилди ва меҳрибонлик билан елкасига кўл ташлади. Бировга илтимос билан мурожаат қилиш учун қанчалик дадиллик, қанчалик жасорат кераклигини у ўзининг аччиқ тажрибасидан яхши биларди.